

Lehetőségek terei a múzeumban*

A múzeumi raktár áttört szimultaneitása kortárs szobrászati intervenciókkal

Élő gyűjtemény – MNG Múzeumi szobrok – kortárs reflexiók 2017–2019**

Az idei, kyotói ICOM-konferencián a nemzetközi szakma nem tudott meg egyezni az új múzeumi definícióban, miközben előzetesen bárki javaslatot tehetett meghatározásokra, és sokan éltek is a lehetőséggel. A múzeumra úgy tekinteni, mint a „lehetőségek terére”.¹ 2013 óta egyre elfogadottabb a szakmában, miközben NORA STERNFELD elismert kurátor és múzeum-pedagógus *A radikálisan demokratikus múzeum* című, 2018-ban megjelent könyvében, összegezve a nemzetközi múzeumi kutatások és praxisok nézőpontjait, a *Para-múzeum*² fogalmához jutott el. Sternfeld magát a raktárt nevezte meg a múzeum egyik fő *lehetőségi terének* és egyenesen felszólítja a ma múzeumait arra, hogy intézményi önlegitimációs mélypontokon vagy érvényesítési folyamatokban, első lépésként az archívumaikat/raktáraikat hívják ki! Nos, nem párbajra, hanem arra, hogy a posztreprenatív, demokratikus gyökereit tudatosító, mindenki előtt nyitott múzeum raktárának kincseivel újraértelmezhetővé tegyék munkatársaink és látogatóink számára is a különböző korokban, különböző stratégiák mentén gyűjtött és ezzel megmentett műtárgyakat, kulturális örökségünk javait. Egyértelműnek tűnhet ebben az összefüggésben a Magyar Nemzeti Galériában látható *Élő gyűjtemény* című, térintervenciós kiállítás üzenetrendszere is: fontos és korszerű koncepció kihívni a múzeumi raktárban lévő műtárgyakat, igen fontos, hogy ezt ne csak egy ember, mondjuk a kurátor

¹ Irit Rogoff: 2013-ban megalkotott kifejezése a kortárs múzeumot illetően.
² Nora Sternfeld: *Das Radikaldemokratische Museum*. Edition Angewandte. Wien 2019.

* A megnyitón elhangzott szöveg szerkesztett változata.
 ** <https://mng.hu/kiallitasok/elo-gyujtemeny>

vagy a művész egyedül tegye és merjük a múzeumot a „váratlan és szokatlan találkozások”³ helyeként értelmezni, aminek részei performanszok, előadások is, hiszen a múzeumi tereket ezekkel is birtokba lehet venni, alternatív megközelítési csatornákat megnyitni.

A kiállítás-megnyitó felkérésének elfogadását egy személyes történet motíválta. Művészettörténész-hallgatóként a karlsruhei Országos Múzeum (Badisches Landesmuseum⁴) igazgatójának, HARALD SIEBENMORGENNEK felvettem, hogy miért nem helyeznek ki az állandó kiállítás ókori művészetet bemutató tereibe a raktárban őrzött kortárs műtárgyak közül egy párat? Érvem 1992-ben az volt, hogy a látogatókat meglepő, új értelmezési felületek jöhetnek létre e nem várt „találkozásokból”. Felvetésem először mehökkentést keltett, de aztán ötletem

³ Irit Rogoff: *Looking Away. Participations in Visual Culture*. https://kvelv.files.wordpress.com/2013/10/irit_rogoff_looking_away_participations_in_visual_culture.pdf
⁴ <https://www.landmuseum.de/>

teret nyert és elsőként RAFFAEL RHEINSBERG⁵ talajszobrai, városi gyűjtőútján összeszedett, talált tárgyaiból kirakott mezői kerültek az etruszk művészetet bemutató tárlók közé. A földre. Aztán a múzeum munkatársai egy egész, *Dialógus*nak nevezett kiállítás-sorozatot rendeztek meg erre a múzeumi kurzuson elhangzott ötletre építve.

Több európai múzeumban, de a közeli Bécs Természettudományi Múzeumában is láthattunk az utóbbi években olyan kiállításokat, ahol kortárs képzőművészeket kértek fel arra, hogy alkotásokkal reflektáljanak az állandó gyűjtemény vagy a raktárban őrzött darabokra. 2014-ben például DANIEL SPOERRI dolgozott egy évig a múzeumi raktárból kiemelt tárgyak és saját, új alkotások dialógusának létrehozásán.⁶

Ezekkel a példákkal megneveztem annak a múzeumi gyakorlatnak keretét, amibe SZEIFERT JUDIT kurátor több éves tevékenysége, és a most összegző kiállításként megnyíló *Élő múzeum*-projekt besorolható, miközben kiemelem, hogy erre a konzekvens, időben is nagy ívű gondolkodásra magyarországi múzeumokban még nem volt példa.

Pedig könnyű előhívni emlékezetünkben, hogy a modern múzeum alapítása (Louvre) egyértelmű demokratizálódási, forradalmi folyamatok eredménye, de még az 1980-as és 1990-es években is arra szorult a gyűjtéssel, kiállítással, megőrzéssel, kutatással és közvetítéssel foglalkozó európai múzeumi intézményrendszer, hogy önmagát *társadalmilag* releváns, fontos helyként újraértelmezze.

A kérdés, miszerint *hogyan is képzeljük el a jövő múzeumát?* azonban továbbra sem kerülhető meg, és ezzel magyarázható, hogy a 2000-es években különféle fordulatok⁷ mentén, a korai akcióművészetek

⁵ Raffael Rheinsberg: *Felder (Dialog)*. Badisches Landesmuseum Karlsruhe. Zeitgenössische Künstler im Karlsruher Schloß. Karlsruhe 1993.
⁶ Pl. 2017-ben Al Hasen Fluxus-művész reagált a Villendorfi Vénuszra.
⁷ Iconic turn (Mitchell), Social turn (Bishop).

Élő gyűjtemény, Magyar Nemzeti Galéria B, C, D épület, 2019. október 17 – 2020. január 26. (részlet a kiállításból) © Fotó: Makrai Péter

tapasztalatainak előhívásával és a reprezentáció folyamatos megkérdőjelezésével, mára a kortárs látogatóra és annak bevonására vetüljön a figyelem fénycsóvjára. A kérdésnek tehát, hogy milyen megoldások alkalmazásával lehet élő, élőbb egy múzeum, a nemzetközi kortárs muzeológiában is konjunktúrája van. Ennek egyik igen fontos lehetősége a gyűjtemények 90%-át szó szerint *elrejtő* múzeumi raktárak áttetszővé tétele, megnyitása, falainak lebontása, az úgynevezett *köztes terek* létrehozása. Mindez annak ellenére, sőt annál inkább, minél jobban elérte a múzeumokat is az ökonómia nyomása, a számok csalóka bővölete, ami egyesek szerint „a minőség és éppen e *köztes terek*⁸ rovására kényszeríti a múzeumokat fulladásos halálra”⁹ vagy agonizálásra. „Ezek a köztes terek biztosítanak terepet az egyéniség stratégiáinak kidolgozására – egyénit vagy közösségit –, amelyek létrehozzák az identitás új jeleit, az együttműködés innovatív tereit és érvet a társadalom eszméjének meghatározására”

⁸ V.ö. Homi K. Bhabha: *The Location of Culture*. London, New York 2004.
⁹ Nora Sternfeld Pascal Gielenre hivatkozva. In: Nora Sternfeld: *Das Radikaldemokratische Museum*. Edition Angewandte, Wien 2019, 17 o.

Élő gyűjtemény, Magyar Nemzeti Galéria B, C, D épület, 2019. október 17 – 2020. január 26. (részletek a kiállításból) © Fotók: Makrai Péter

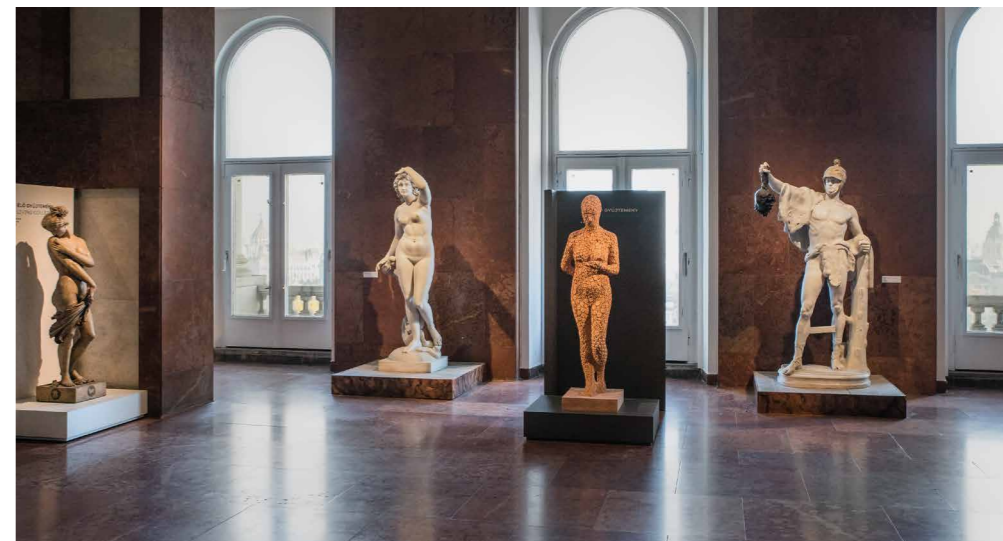

- állítja Homi K. Bhabha.¹⁰ Bevezetőmhoz visszatérve tehát fontos, hogy a raktármegnyitás gesztusa se egy ember nézőpontját érvényesítse. Szeifert Judit koncepciója meghatározó, de az sem egyszemélyes. Összesített eredményét ma együtt fedezhetjük fel a Nemzeti Galéria már ismertnek gondolt kiállítótereiben.

Röviden kiemelnék pár jellegzetességet ebből a dialógusra építő koncepcióból. Engedjék tehát meg, hogy mindazt, amit Szeifert Judit és munkatársai 10 kortárs képzőművésszel folyamatos párbeszédben, együttgondolkodásban létrehozott, ne pusztán és némileg szokványosan, *térintervencióknak* nevezek, hanem inkább áttört *szimultaneitásnak*, egyidejűségnek.

Az alapot a 19. és 20. századi magyarországi szobrászat raktárban őrzött, azonosító cédulákkal, ABC-sorrendben polcokra letett szobrok képezik. A múlt szobrai a múzeumi zsargonban „Nyakbavető”-nek nevezett cédulákkal várják, hogy mikor és kik emelik ki őket újraértelmezve a mai múzeumi terekbe. Szeifert Judit gondolatban maga is kihívta őket, de hierarchikus berögződéseket leépítve kért fel kortárs szobrászokat arra, hogy inkább ők keressenek maguknak párt, elfeledett szépségben vagy groteskségben inspiráló „előképet”. A szabad véletlen mint rendezőelv, ami nem szabott tartalmi vagy formai határokat.

Így választottak kortársaink szocreál, mások klasszicista, naturalista vagy akár modern szobrokat. Elkészült e több éves folyamat során 6 egészalakos szobor vagy torzó, két fej, egy szarvast ábrázoló munka és egy raktári polchelyzetet imitáló installáció traktorosok terrakotta kisplasztikával és márványhomokot tologató műanyagjátékkal. Elkészültek héjplasztikák, a testet mint burkot vagy felszaggatott felületű entitást mutató gondolattárgyak, testrészletek papírgyurmából készített füzérinstallációja, zászlólebegés absztrakt acélverzióban, gázálarcos, megégett első világháborús katonafej, vagy nem utolsó sorban egy Góliátfej, amely a résnyire nyitottan hagyott száj lélektávovásával utal a szobrászat és a múzeum születésével és halállal kapcsolatos tartalmaira, mi több, végpontjaira. Dávid király győzelmére. Akkor most a

Élő gyűjtemény, Magyar Nemzeti Galéria B, C, D épület, 2019. október 17 – 2020. január 26. (részletek a kiállításból) © Fotók: Makrai Péter

kiállító kortárs művészek következzenek: ANTAL MALVINA, BAKOS ILDIKÓ, DRABIK ISTVÁN, FÜLÖP GÁBOR, GAÁL JÓZSEF, MAJOROS ÁRON ZSOLT, RABÓCZKY JUDIT RITA, SZABÓ ÁDÁM, SZURCSIK JÓZSEF és TURCSÁNY VILLÓ.¹¹

A kurátor és a kiállításszervezési osztály intenzív együttműködésének további szép eredménye a bejárást segítő, szoborpár-helyszíneket jelölő, ingyenes „térkép” és a megvásárolható, műtárgyelemzéseket tartalmazó leporellógyűjtemény.

A koncepciónak következő, finom rétege ott jelenik meg, *ahova* a szoborpárok bekerülhettek. A sternfeldi koncepcióban ez a tér kisajátítása.¹² A látogató aktivizálása pedig a befogadás, a *nézés* és spontán értelmezés aktusaiban valósul meg.

Ha például az első emeleti központi teremben megnézzük az oda felállított szoborpárokat, feltűnik, hogy ezek nem csak egymással alakítanak ki viszonyt, vonatkoznak tartalmi és/vagy formai szempontból egymásra, hanem azok a műalkotások is és velük együtt az a mikrotér is aktivizálódik, *amiben* láthatóak. Flóra, a kecses mozdulatú virágok istennője 1890-ben fából faragott egészalakja tisztes távolságot tart a mai, testvirágokkal borított Flórától, aki elég sokat „beszélhetett”, ha testét ennyi virág borítja... Mögöttük őrt állni látszanak – mint mesékben? – egész alakos, nagyméretű szobrok: Engel József Évája, a combján felkúszó, almát kínáló kígyóval és STROBL ALAJOS sisakja miatt tulajdonképpen „láthatatlan” Perszeusza, a tipikus, erőre utaló heroikus mozdulattal, Medusza fejét bemutató pózban. Az ablakokon kitekintve további tér-idő részleteket látunk, a baluszterek mögött egy lovas szobron siklik tova tekintetünk, eljutva a mába, majd le az idő folytonosságát már pusztán létével idéző Dunához. Ezért szimultaneitás: lassú, fokozatos cserehelyzetek nem áttetsző és áttetsző között, jelenlét és hiány között. A képzőművészeti alkotás és a befogadó sajátidejűségének észlelése, az időben, anyagában, formanyelvzetében, tárgyiségében, tartósságában heterogén elemek, szobrok felvállalt egyidejűsége által. A lehetőségek terei feljöttek a lépcsőn, a Galéria különböző tereiben teremtenek helyet újabb összefüggések felfedezésére. Párhuzamok sora. Párok hol összecsengő, hol disszonánsan lüktető szólamai... Rejtelmek. És zengenek.

¹⁰ Homi K. Bhabha: *The Location of Culture*. London, New York 2004, 2 o. Idézte in: German Kinga (szerk.): *Fenntartható identitások/Sustainable Identities*. La Biennale di Venezia, Magyar Pavilon, kiadja Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeum. Budapest 2015, 49 o.

¹¹ Egy szobrászati kiállításon szintén szokatlan ilyen nagy arányban nőművészek munkáival találkozni. Felhívnam a figyelmet a 2012-ben alapított, transzgresszív kortárs feminista kurátori beállítódásokat képviselő International Association of Women's Museums szervezetre. A témához v.ö. Elke Krasny (szerk.): *Women's Museum. Curatorial Politics in Feminism, Education, History, and Art*. Frauenmuseum Meran 2013.

¹² A további lépések: Ellen-nyilvánosságokat szervezni; alternatív tudást létrehozni, és a képzést radikalizálni. V. ö. Sternfeld 2019, 65.